

20. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Report on the human rights situation in Ukraine 16 August to 15 November 2016 [electronic source] - Access:
http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport16th_EN.pdf
21. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Report on the human rights situation in Ukraine 16 November 2016 to 15 February 2017 [electronic source] - Access:
http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UAReport17th_EN.pdf
22. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Report on the human rights situation in Ukraine 16 May to 15 August 2016 [electronic source] - Access:
<http://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/Ukraine15thReport.pdf>

LEGISLATÍVNE RÁMCE A APLIKAČNÝ POTENCIÁL MEDIÁCIE NA SLOVENSKU

JUDr. Renáta Dolanská

Abstrakt:

Ústava Slovenskej republiky garantuje každému právo na súdnu a inú právnu ochranu. Účelom súdneho konania je výlučne právna stránka veci, t.j. ochrana práv a oprávnených záujmov strán, pričom nie je úlohou súdu riešiť vec po psychologickú či emočnú stránku. Avšak absencia zapojenia mimoprávných faktorov do riešenia konfliktu či právneho sporu spôsobuje často neefektívnosť výlučne právneho riešenia a rozhodovania vecí, čo sa môže odzrkadliť v nerešpektovaní súdnych rozhodnutí a porušovaní ľudských práv a slobôd. Aj z týchto dôvodov zareagovala slovenská legislatíva na potrebu zavádzania alternatívnych metód riešenia sporov okrem iného tým spôsobom, že postupne ukotvila inštitút mediácie, ako alternatívnej metódy riešenia sporov spadajúcej pod systém ADR, ako aj postavenie osôb vykonávajúcich mediáciu, vo viacerých rovinách. Autorka v článku opisuje základné legislatívne rámce mediácie v podmienkach Slovenskej republiky, pričom poukazuje aj na jej aplikačný potenciál.

Kľúčové slová: mediácia, mediátor, ADR, probačný a mediáčný úradník, súdne konanie, sociálnoprávna ochrana detí, súdne konania, restoratívna spravodlivosť

1. Úvod

Prístup k spravodlivosti pre všetkých je základným právom, ktoré zakotvuje článok 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Zároveň právo na súdnu a inú právnu ochranu garantuje každému aj Ústava Slovenskej republiky. Za najvýznamnejší prostriedok právnej ochrany subjektívnych práv

vyplývajúcich z hmotného práva sa považuje súdne konanie. Pod inou právnou ochranou rozumieme iné, zákonom regulované spôsoby ochrany subjektívneho práva. Mediácia, ako alternatívna metóda riešenia sporov, bola do právneho poriadku SR vnesená ako organická súčasť politiky zameranej na zlepšenie prístupu k spravodlivosti, ktorou sa prístup k spravodlivosti rozširuje, pričom právo na súdnu ochranu zostáva zachované. Alternatívnosť mediácie vo vzťahu k súdnemu procesu spočíva na odlišnostiach v princípoch, ktorými sa mediácia a súdne konanie riadia. S ohľadom na skutočnosť, že v podmienkach SR je mediácia zákonom regulaovaná metóda riešenia sporov, je možné mediáciu vykonávanú podľa zákona zadefinovať ako prostriedok právnej ochrany subjektívnych práv. Začlenenie mediácie ako prioritného spôsobu riešenia konfliktov a právnych sporov zároveň prispieva k ich rýchlemu a efektívnemu vyriešeniu sporu už v ranných štádiách. Zároveň aplikačný potenciál mediácie v prepojení so súdnym konaním je schopný prispieť k zabezpečeniu spravodlivého urovnávania sporov, odbremeneniu súdov a úspore súkromných aj verejných zdrojov.

2. Mediácia a mediátor - podstata, pojmové znaky a princípy

Mediácia je v podmienkach Slovenskej republiky etablovaným fenoménom, ktorý sa postupne presadil vo viacerých rovinách a to ako:

- *alternatíva súdneho procesu* vykonávaná podľa zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii a doplnení niektorých zákonov v pl. znení,
- *odborná metóda riešenia konfliktov* vykonávaná podľa iného osobitného právneho predpisu,
- *metóda založená na prístupe zmierlivého riešenia* smerujúceho k zmiereniu a dohode strán vykonávaná za účasti nestrannej a neutrálnej osoby, ktorá nie je regulovaná žiadnym právnym predpisom

Vo všetkých uvedených dimenziách predstavuje mediácia inštitút vybudovaný na totožných princípoch, ktorého hlavným cieľom je urovnanie konfliktného stavu, resp. sporu, avšak organizácia, účinky a status osôb vykonávajúcich mediáciu sú v každej z uvedených možností iné.

Vychádzajúc z ustálenej teórie a literatúry je mediácia ako inštitút riešenia konfliktov a právnych sporov vybudovaná na viacerých princípoch, ktoré nie sú vo vzájomnom vzťahu nadradenosti a podriadenosti, ale možno ich považovať za rovnocenné. Jedná o :

- *Princíp dobrovoľnosti*
- *Princíp dôvernosti a dôvery*
- *Princíp neutrality, nezávislosti a nestrannosti mediátora*
- *Princíp orientácie do budúcnosti*
- *Princíp pochopenia odlišností*
- *Princíp zmeny súperenia na spoluprácu*

- *Princíp prevzatia zodpovednosti*
- *Princíp slobody rozhodovania*
- *Princíp ukončenia sporu vo forme „win – win“*

Kľúčovým subjektom v rámci mediácie je mediátor, ktorý ako kvalifikovaný odborník na právo, komunikáciu a riešenie sporov je stranám nápomocný pri riešení ich sporu resp. konfliktného stavu a hľadani obojstranne akceptovateľných riešení sporu.

Pozícia mediátora vrámci mediačného procesu je jedinečná. V žiadnom inom konaní, či už ide o konanie súdne alebo konanie pred rozhodcami, nemá autorita, ktorá o spore rozhoduje de iure a ani de facto možnosť so stranami viesť rozhovor. Súdna a rovnako tak aj rozhodcovská autorita strany síce vypočuje, oboznámi sa s ich písomnými prednesmi, prípadne im vrámci výsluchu kladie otázky, avšak nejedná sa o rozhovor pravom slova zmysle. A práve rozhovor, najmä pokiaľ je vedený správne, je kľúčom k dosiahnutiu dohody, t.j. obojstranne uspokojivého výsledku. Úlohou mediátora nie je teda len vypočuť si strany. Dobrý mediátor má byť schopný prekvalifikovať sťažnosti strán na požiadavky a v spleti emócií sprevádzajúcich väčšinu sporov nájsť jadro problému. Jedine takto dokáže byť stranám účinne nápomocný pri hľadaní riešenia.

3. Legislatívne rámce mediácie v podmienkach Slovenskej republiky

Mediácia je v právnom poriadku Slovenskej republiky upravená vo viacerých právnych predpisoch a formách. Pre oblasť občianskeho, obchodného, rodinného a pracovného práva je výkon mediácie upravený v zákone č. 420/2004 Z.z. o mediácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (*v ďalšom texte len ako Zákon o mediácii*). Pre mediáciu v zmysle tohto zákona sa vžilo označenie „civilná mediácia“, „komerčná mediácia“, ale najmä „mediácia v civilných veciach“ ako opozitum mediácie v trestných veciach. Výkon mediácie v trestných veciach, ktoré sa prejednávajú v rámci odkonov v trestnom konaní upravuje zákon č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Mediáciu ako metódu na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine upravuje zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Od 01.01.2012 bola novelou zákona č. 327/2005 Z.z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a doplnení zákona č. 586/2003 Z.z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, mediácia včlenená do právneho poriadku Slovenskej republiky aj ako forma právnej pomoci, ktorú štát poskytuje osobám v materiálnej núdzi. Napokon, na mediáciu vykonávanú podľa Zákona o mediácii odkazuje Zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)

Medzi oblasti aplikácie mediácie ako metódy riešenia konfliktov, ktorá nie je regulovaná zákonom možno zaradiť napr. školskú mediáciu, komunitnú mediáciu, interkultúrnu mediáciu, medicínsku mediáciu, či enviromentálnu mediáciu.

3.1. Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov

Rámcovým predpisom upravujúcim v podmienkach Slovenskej republiky výkon mediácie ako mimosúdnej činnosti zameranej na riešenie sporov, jej základné princípy, organizáciu a účinky je Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1.9.2004. Zákon o mediácii definuje mediáciu ako mimosúdnu činnosť, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácii pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu, pričom osobou zúčastnenou na mediácii sa v zmysle zákona rozumie fyzická alebo právnická osoba, ktorá je v spore týkajúcom sa zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu s inou fyzickou alebo právnickou osobou.

Zákon o mediácii sa vzťahuje na spory, ktoré vznikajú z občianskoprávných, rodinnoprávných, obchodných záväzkových a pracovnoprávných vzťahov. Novela zákona o mediácii, prijatá pod č. 141/2010 Z.z., s účinnosťou od 1. júla 2010, rozšírila predmet úpravy zákona aj na cezhraničné spory, ktoré vznikajú z obdobných právnych vzťahov okrem tých práv a povinností, s ktorými strany nemôžu podľa právneho poriadku, ktorým sa tento právny vzťah podľa osobitných predpisov spravuje, nakladať.

Vychádzajúc z uvedenej zákonnej úpravy sa mediácia ako mimosúdna činnosť, v kontexte Zákona mediácii, chápe ako odklon od súdneho konania v civilnej právnej sfére a preto sa vzťahuje na riešenie právnych sporov. Mediátorom v zmysle § 3 zákona môže byť každá fyzická osoba zapísaná v registri mediátorov, na ktorej sa osoby zúčastnené na mediácii dohodnú a ktorá s osobami zúčastnenými na mediácii uzavrie dohodu o začatí mediácie. Mediátorom podľa tohto zákona môže byť len fyzická osoba, ktorá je zapísaná v zozname mediátorov vedenom Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, pričom výkon činnosti mediátora je podnikaním, vykonávaným osobne mediátorom na základe tohoto osobitného predpisu. Výkon mediácie prostredníctvom splnomocnenca resp. výkon mediácie prostredníctvom právnickej osoby zákon nepripúšťa. Mediátor je pri výkone svojej činnosti nezávislým a nestranným odborníkom, ktorý túto činnosť vykonáva vo svojom vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť. Nejedná sa o však o živnosť v zmysle zákona 455/1991 Zb. Živnostenský zákon, ale o výkon povolania na základe osobitného predpisu, ktorým v danom prípade je práve zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii. Okrem vysokoškolského vzdelania II. stupňa je zákonnou podmienkou pre zápis do registra mediátorov splnenie ďalších kvalifikačných predpokladov v podobe absolvovania akreditovaného programu odbornej prípravy mediátora a zloženia odbornej skúšky mediátora u vzdelávacej

inštitúcie, ktorá má oprávnenie na realizáciu takéhoto akreditované vzdelávacieho programu vydané Ministerstvom školstva Slovenskej republiky v súlade so zákonom č. 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V prípade, ak žiadateľ získal vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v zahraničí, musí pred podaním žiadosti o zápis do zoznamu mediátorov požiadať Ministerstvo školstva Slovenskej republiky o uznanie dokladu pre výkon regulovaného povolania, nakoľko činnosť mediátora je na základe Smernice EP a Rady 2005/36/ES o uznávaní odborných kvalifikácií a Zákona č. 293/2007 Z. z. o uznávaní odborných kvalifikácií v znení neskorších predpisov, zaradená medzi právnické regulované povolania. Presný popis postupu pri uznávaní vzdelania, vrátane príslušných formulárov tlačív, ktoré je žiadateľ v procese uznávania povinný predložiť je uvedený na webovom sídle Ministerstva školstva Slovenskej republiky: www.minedu.sk. S prihliadnutím na skutočnosť, že pri výkone činnosti mediátora ako kvalifikovaného odborníka na komunikáciu a riešenie konfliktných stavov sú mimoriadne dôležité osobnostné predpoklady mediátora ako aj jeho komunikačné zručnosti, nie je zákonnou požiadavkou pre výkon činnosti mediátora právnické vzdelanie. Každý mediátor však musí absolvovať vzdelávací proces v rozsahu 200 hodín, ktorý je zameraný na oblasť interpersonálnej komunikácie, teórie konfliktov a psychologické aspekty riešenia konfliktov, ako aj na oblasť pravidiel správania sa mediátora, vedenia procesu mediácie vrátane prípravy a spisovania právnych dohôd. Odbornou skúškou mediátora sa následne posudzujú odborné vedomosti a zručnosti mediátora. Na základe osvedčenia o absolvovaní odbornej prípravy mediátora a zložení odbornej skúšky mediátora môže uchádzač o zápis do registra mediátorov požiadať registračný orgán v lehote do 6. mesiacov od zloženia odbornej skúšky mediátora. V súvislosti s naplnením požiadavky smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach (*v ďalšom texte len ako Smernica*) bola zákonom zavedená povinnosť ďalšieho vzdelávania mediátorov, ktorá spočíva v účasti na seminároch organizovaných ministerstvom v spolupráci so vzdelávacími inštitúciami. V súčasnosti je mediátor podľa § 10a povinný sa sústavne vzdelávať, pričom je povinný zúčastniť sa aspoň jedného odborného seminára počas roka, inak ministerstvo nariadi jeho preskúšanie.

Zákonom nie je zriadená žiadna stavovská organizácia mediátorov a ako registračný orgán vo vzťahu k mediátorom vystupuje výlučne Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, ktoré v zmysle zákona o mediácii zároveň registruje a vedie aj zoznam mediačných centier a zoznam vzdelávacích inštitúcií. Zoznam mediátorov, mediačných centier a mediačných vzdelávacích inštitúcií je zverejnený na stránke Ministerstva spravodlivosti SR: www.justice.gov.sk. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky zároveň vykonáva dohľad nad činnosťou mediátorov, mediačných centier a mediačných vzdelávacích inštitúcií.

Cieľom, ku ktorému mediácia vykonávaná v zmysle Zákona o mediácii smeruje, je dosiahnutie dohody, ktorá je pre osoby zúčastnené na mediácii právne záväzná.

Touto dohodou sa majú medzi stranami urovnať práva a nároky, ktoré na začiatku mediácie boli medzi nimi sporné. Zákon ďalej umožňuje, aby v prípade záujmu strán táto dohoda nadobudla rovnaké účinky, ako právoplatné rozhodnutie súdu, t.j. formu exekučného titulu, na základe ktorého, v prípade jeho nedobrovoľného plnenia, je možné priamo podať návrh na exekúciu. Účinky exekučného titulu možno dohode, ktorá vznikla ako výsledok mediácie, zabezpečiť tak, že táto dohoda je podľa podmienok ustanovených v osobitných predpisoch spísaná vo forme notárskej zápisnice alebo schválená ako zmier pred súdom alebo rozhodcovským orgánom.

Využitie mediácie podľa Zákona o mediácii je mimoriadne vhodné takmer vo všetkých sporoch v oblasti občianskeho a rodinného práva a čoraz častejšie sa uplatňuje aj vo sfére práva obchodného a pracovného. Je nutné zdôrazniť, že mediácia vykonávaná v zmysle Zákona o mediácii je prostriedkom pre efektívne vyriešenie sporu nielen pre samotné strany sporu, ale aj pre súd, nakoľko vďaka tomuto inštitútu je možné reálne naplniť víziu spravodlivého urovnávania sporov a skutočného odbremenenia súdov. V situácii, keď sú súdy zahltené neprimeraným množstvom súdnych sporov, z ktorých mnohé sú dôsledkom nezvládnutia bežných konfliktov resp. reakciou na iný, už ukončený súdny spor, s rozhodnutím ktorého sa strany resp. niektorá z nich nevie resp. nechce stotožniť, prichádza súdom na pomoc mediácia a mediátori vykonávajúci činnosť v zmysle zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii, výsledok práce ktorých, v podobe dohody, je spôsobilý pri jeho súčasnom schválení zo strany súdu vo forme súdneho zmiernu vyriešiť spor k spokojnosti jeho účastníkov ako aj štátu, nakoľko takýto výsledok súdneho konania má účinky právoplatného rozhodnutia súdu, voči ktorému nie je možné sa odvolať.

Jedným zo základných atribútov mediácie, ktorý sa premietol aj do právnej úpravy Slovenskej republiky je dobrovoľnosť. Právny poriadok Slovenskej republiky toho času neumožňuje, aby mediácia bola povinnou obligatórnou predsúdnou resp. súdnou fázou aspoň u niektorých druhov súdnych sporov. Je však potrebné podotknúť, že názory na možnosť zavedenia mediácie ako určitého povinného predstupňa súdneho konania či medzistupňa súdneho konania sú v podmienkach Slovenskej republiky rôzne, pričom stále častejšie sa ozývajú hlasy prikláňajúce sa k zavedeniu obligatórnej resp. procesnej mediácie, napr. v prípade rozvodov manželstiev s maloletými deťmi, resp. u drobných sporov. Možnosť zavedenia povinnosti absolvovať mediáciu resp. informatívne stretnutie s mediátorom, či už pred súdnym konaním alebo počas neho, nevyklučuje ani Smernica. Zároveň možno konštatovať, že v európskom právnom priestore, je vo vzťahu k dobrovoľnosti absolvovania mediácie badateľný určitý posun od možnosti využitia mediácie ako mimosúdneho spôsobu riešenia sporov k nabádaniu na jeho použitie resp. až k zákonom stanovenej alebo sudcom uloženej povinnosti použiť najprv mimosúdne riešenie sporu. Princíp dobrovoľnosti sa odzrkadľuje aj v práve slobodnej voľby mediátora, ktorá nie je ničím limitovaná resp. určená. Pri výbere mediátora je teda dôležitá len vôľa strán a vôľa mediátora. Podľa dôvodovej správy

k Zákonom o mediácii sa strany majú možnosť dohodnúť na osobe mediátora, prípadne si zvoliť aj viacerých mediátorov, pričom zvoleného mediátora môžu odvolať, a to najmä vtedy, ak majú pochybnosti o jeho nepredpojatosti. Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že nielen strany, ale aj samotný mediátor je oprávnený resp. v prípade svojich pochybností o svojej nezáujatosti aj povinný odmietnuť výkon mediácie, resp. prebiehajúcu mediáciu ukončiť.

Práva a povinnosti mediátora podľa Zákona o mediácii

Mediátorovi ako osobe vykonávajúcej činnosť na základe osobitného predpisu vyplývajú viaceré povinnosti. S účinnosťou od 01.01.2016 sa povinnosti mediátora Zákonom o mediácii precizovali ale aj rozšírili, čo bolo vyvolané jednak požiadavkami aplikačnej praxe, ale aj požiadavkou Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/11/EÚ z 21. mája 2013 o alternatívnom riešení spotrebiteľských sporov, ktorou sa mení nariadenie (ES) č. 2006/2004 a smernica 2009/22/ES .

Podľa aktuálneho znenia zákona je mediátor :

a) povinný

1. pri výkone mediácie dodržiavať všeobecne záväzné právne predpisy a rešpektovať rozhodnutia orgánov verejnej moci, ktoré sa týkajú sporu, ktorý je predmetom mediácie, a o ktorých má alebo musí mať v priebehu mediácie vedomosť,
2. vykonávať svoju činnosť osobne, čestne, svedomito, nezávisle, nestranne, dôsledne, s náležitou odbornou starostlivosťou, a pritom dbať na účelnosť a hospodárnosť výkonu mediácie,
3. správať sa spôsobom, ktorý neznižuje dôstojnosť a vážnosť mediácie, osoby mediátora, osôb zúčastnených na mediácii a osôb prizvaných mediátorom,
4. informovať pred začatím mediácie o svojom postavení v mediácii, o priebehu mediácie, o zásadách, účele a spôsobe vedenia mediácie, o spôsoboch jej ukončenia, o výške odmeny za vykonanie mediácie a na požiadanie informovať osoby zúčastnené na mediácii o získanom vzdelaní a skúsenostiach,
5. poučiť osoby zúčastnené na mediácii pred začatím mediácie o ich právach, ktoré môžu byť mediáciou dotknuté a o dôsledkoch mediácie,
6. rešpektovať názory osôb zúčastnených na mediácii a vytvárať podmienky pre ich vzájomnú komunikáciu a pre zmierlivé riešenie, ktoré bude zohľadňovať ich záujmy,
7. podpísať dohodu, ktorá je výsledkom mediácie alebo odmietnuť podpísať dohodu, ktorá je výsledkom mediácie, ak je zrejmé, že odporuje zákonu, obchádza zákon alebo sa prieči dobrým mravom; odmietnutie podpisu mediátor vyznačí v zápisnici a na požiadanie vydá osobe zúčastnenej na

- mediácii písomné potvrdenie o dôvodoch odmietnutia podpisu dohody, ktorá je výsledkom mediácie,
8. osobám zúčastneným na mediácii vyhotoviť potvrdenie o skončení mediácie a osobám prizvaným k mediácii vyhotoviť potvrdenie o účasti na mediácii, ak o to mediátora požiadajú,
 9. bez zbytočného odkladu informovať osoby zúčastnené na mediácii o všetkých skutočnostiach, pre ktoré by mohol byť z výkonu mediácie vylúčený, ak so zreteľom na jeho pomer k veci alebo k osobám zúčastneným na mediácii alebo k ich zástupcom možno mať pochybnosti o jeho nezaujatosti,
 10. viesť knihu mediácií a v rámci nej viesť prehľadnú evidenciu mediácií, ktoré vykonáva

b) nesmie

1. sám rozhodovať o spore, ktorý je predmetom mediácie alebo nútiť osoby zúčastnené na mediácii, aby prijali ním navrhované riešenie sporu,
2. vykonať mediáciu v spore, ak v tom istom spore alebo v spore s ním súvisiacom poskytol právne služby, notárske služby alebo poradenstvo a odbornú pomoc inej osobe, ktorej záujmy sú v rozpore so záujmami toho, kto o vykonanie mediácie žiada,
3. vykonať mediáciu v spore, ak sú jeho záujmy alebo záujmy osôb jemu blízkych v rozpore so záujmami osôb, ktoré o vykonanie mediácie žiadajú.

V zmysle § 4 ods. 5 mediátor vykonáva mediáciu prevažne v kancelárii, ktorá sa zapisuje do registra mediátorov; kanceláriou mediátora je aj kancelária v mediačnom centre, v ktorého zozname je zapísaný. Na tento účel je mediátor povinný zriadiť a udržiavať kanceláriu.

Medzi ďalšie povinnosti, ktoré Zákon o mediácii s účinnosťou od 01.01.2016 zaviedol je vedenie a aktualizovanie svojho webového sídla.

Princíp dôvernosti, ktorý je v mediácii kľúčový, nachádza svoje zákonné vyjadrenie v § 5 zákona o mediácii, ktorý stanovuje: *Mediátor, osoby zúčastnené na mediácii a iné fyzické osoby prizvané mediátorom alebo osobou zúčastnenou na mediácii k mediácii sú povinné, ak sa strany nedohodnú inak zachovávať mlčanlivosť o všetkých skutočnostiach, ktoré sa dozvedeli v súvislosti s mediáciou; ustanovenia osobitných predpisov týmto nie sú dotknuté.* Z citovaného ustanovenia vyplýva, že mlčanlivosť nie je obligatórna, nakoľko zákon pripúšťa, aby si mediátor a osoby zúčastnené na mediácii povinnosť mlčanlivosti modifikovali dohodou. Zbaviť mediátora mlčanlivosti môžu len osoby zúčastnené na mediácii.

Povinnosť mlčanlivosti mediátora je prelomená § 6 zákona, v prípade sporu o náhradu škody, kde mediátor preukazuje, či porušil alebo neporušil svoje povinnosti vyplývajúce mu zo zákona.

Mediátor ako podnikateľ vykonáva svoju činnosť za odmenu. Podľa zákona o mediácii má mediátor nárok na odmenu za výkon mediácie. Odmena mediátora sa určuje na základe dohody medzi mediátorom a osobami zúčastnenými na mediácii, ak zákon o mediácii neustanovuje inak. Odchýlna úprava vo veci odmeňovania mediátora je zákonom ustanovená v prípadoch, ak je mediator ustanovený Centrom právnej pomoci a ďalej v prípadoch, ak mediator rieši spotrebiteľský spor. Na základe požiadavky smernice o minimálnych nákladoch spotrebiteľa sa zákon s účinnosťou do 01.01.2016 v časti odmeny novelizovalv tom smere, že ak ide o mediáciu spotrebiteľského sporu, nesmie jej výška závisieť od výsledku mediácie a odmenu mediátora môže spotrebiteľ znášať vo výške neprevyšujúcej 10 % odmeny, najviac však vo výške 20 eur; zvyšnú časť odmeny hradí vždy osoba zúčastnená na mediácii, ktorá je dodávateľom alebo jeho právnym nástupcom. Novela zákona o mediácii účinná od 01.01.2016 zaviedla aj pravidlá odmeňovania mediátora zapísaného v zozname mediátorov mediačného centra. Podľa aktuálnej právnej úpravy, mediátor zapísaný v zozname mediátorov mediačného centra nesmie za výkon mediácie prijímať odmenu alebo akékoľvek výhody od inej osoby ako od mediačného centra, v ktorého zozname je zapísaný.

Mediátor zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil účastníkom mediácie pri výkone svojej činnosti, podľa všeobecných ustanovení o zodpovednosti za škodu. Z hľadiska poistenia zodpovednosti za škodu, Zákon o mediácii nezaviedol povinné poistenie zodpovednosti mediátora za spôsobenú škodu, dobrovoľné poistenie mediátora však nie je vylúčené a je teda vecou mediátora, či sa pre neho rozhodne.

3.2. Zákon č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Rámcovým predpisom upravujúcim v podmienkach Slovenskej republiky výkon mediácie v trestných veciach je zákon č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť dňa 01.01.2004 (*v ďalšom texte len ako Zákon o PMÚ*). Zákon o PMÚ zavádza legálnu definíciu mediácie pre veci prejednávané v trestnom konaní tak, že na jeho účely sa mediáciou rozumie mimosúdne sprostredkovanie riešenia sporu medzi poškodeným a obvineným. Mediácia v trestnoprávnej oblasti bola do právneho poriadku začlenená v súvislosti so zavádzaním konceptu tzv. restoratívnej spravodlivosti, pod vplyvom ktorej sa má trestanie menej závažných trestných činov preniesť na alternatívne tresty nespojené s odňatím slobody. Využitie mediácie v trestnom konaní sa tak realizuje najmä v súvislosti s odklonmi v trestnom konaní, ktorými sú podmiennečné zastavenie trestného stíhania a zmier. Základným zmyslom a cieľom mediácie realizovanej v trestnom konaní je zabezpečiť efektívne urovanie alebo aspoň zmiernenie konfliktu, ktorý vznikol v dôsledku spáchania trestného činu a následné odstránenie poprípade nápravu jeho následkov. V rámci mediácie sa však nerieši otázka viny či neviny obvineného.

V kontexte mediácie vykonávanej v trestných veciach je potrebné zdôrazniť, že Zákon o PMÚ pojem mediátor nepoužíva. Úkony v rámci mediácie vykonávanej v trestnom konaní môže vykonávať len probačný a mediačný úradník, ktorý má postavenie súdneho úradníka. Na rozdiel od mediátora, ktorý vykonáva činnosť v zmysle zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii, probačný a mediačný úradník vykonáva svoju činnosť v štátnozamestnaneckom pomere.

Mediácia v trestných veciach nemá charakter mimosúdnej činnosti, ako je to v prípade zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii, ale skôr charakter odbornej metódy, ktorú probačný a mediačný úradník používa v prípadoch, ktoré sú na to vhodné, za predpokladu, že mu k tomu udelil súhlas príslušný prokurátor v prípravnom konaní alebo sudca. K výkonu mediácie v trestných veciach je v ďalšom potrebný aj súhlas poškodeného a obvineného.

Konečné rozhodnutie vo veci po vykonanej mediácii ostáva vo výlučnej právomoci súdu a v prípravnom konaní prokurátora, avšak skutočnosť, že probačný a mediačný úradník má priestor k tomu, aby stranám ponúkol inú možnosť riešenia trestnej veci než je klasické trestné konanie je vnímaná pozitívne.

3.3. Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

V nadväznosti na výrazný nárast rozvodovosti a zhoršenie rodinných vzťahov, zaviedol zákonodarca zákonom č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov (v ďalšom texte len ako *Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí*) do právneho poriadku ďalšiu formu mediácie, a to mediácie vykonávanej vo forme odbornej metódy na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine. Mediáciu na riešenie sporov vo veciach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately môžu vykonávať len fyzické osoby, ktoré skončili odbornú akreditovanú prípravu mediátora. V praxi vykonávajú mediáciu ako odbornú metódu buď zamestnanci Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorí absolvovali odbornú prípravu mediátora, v takomto prípade možno hovoriť o výkone mediácie priamo úradom alebo Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny zabezpečuje výkon mediácie ako odbornej metódy prostredníctvom verejného obstarávania mediátorami registrovanými v zozname mediátorov vedenom Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky.

3.4. Zákon č. 327/2005 Z.z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z.

S účinnosťou od 1.1.2012 bol v otázkach týkajúcich sa mediácie novelizovaný aj zákon č. 327/2005 Z.z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi. Účelom tohto zákona je vytvoriť systém poskytovania právnej pomoci a zabezpečiť jej poskytovanie v rozsahu ustanovenom zákonom fyzickým osobám, ktoré v dôsledku svojej materiálnej núdze nemôžu využívať právne služby na riadne uplatnenie a ochranu svojich práv, v azylových veciach alebo v konaní o administratívnom vyhostení podľa osobitného predpisu a prispieť k predchádzaniu vzniku právnych sporov. Na základe tohto zákona bolo zriadené Centrum právnej pomoci, ktoré prostredníctvom svojich pobočiek rozmiestnených na celom území Slovenskej republiky zabezpečuje poskytovanie právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi. Zákon sa vzťahuje najmä na poskytovanie právnej pomoci v občianskoprávných veciach, obchodnoprávných veciach, pracovnoprávných veciach, rodinnoprávných veciach, a to aj v cezhraničných sporoch. S účinnosťou od 1.1.2012 zákon vniesol do právneho poriadku ďalší rozmer mediácie a to ak formy právnej pomoci poskytovanej štátom osobám v materiálnej núdzi. V zmysle uvedeného zákona sa právnou pomocou rozumie poskytovanie právnych služieb osobe oprávnenej podľa tohto zákona v súvislosti s uplatňovaním jej práv, ktoré zahŕňajú najmä právne poradenstvo, pomoc pri mimosúdnych konaniach vrátane sprostredkovania riešenia sporov formou mediácie a úplné alebo čiastočné uhrádzanie nákladov s tým spojených.

O forme poskytnutia právnej pomoci rozhoduje Centrum právnej pomoci, prihliada pritom na okolnosti prípadu a účelnú ochranu práv oprávnenej osoby alebo zahraničnej oprávnenej osoby. Podľa zákona, ak je to účelné a z okolností prípadu je zrejmé, že k vyriešeniu právneho sporu, ktorého účastníkom je oprávnená osoba alebo zahraničná oprávnená osoba, by mohlo dôjsť mediáciou, Centrum navrhne oprávnenej osobe alebo zahraničnej oprávnenej osobe mediáciu a so súhlasom oprávnenej osoby alebo zahraničnej oprávnenej osoby a mediátora určí mediátora; ak je to s ohľadom na okolnosti prípadu vhodné, určí centrum mediátora až po získaní súhlasu druhej strany sporu.

Mediátorom určeným Centrom právnej pomoci môže byť buď zamestnanec Centra, ktorý spĺňa kvalifikačné predpoklady v zmysle zákona č. 420/2004 Z.z. o mediácii alebo mediátor zapísaný v zozname mediátorov vedenom Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky. O forme právnej pomoci rozhoduje Centrum rozhodnutím. V zmysle zákona je mediátor je povinný bez zbytočného

odkladu písomne informovať Centrum o skončení mediácie. Na žiadosť Centra je mediátor povinný bez zbytočného odkladu centrum informovať o aktuálnom stave a priebehu mediácie. Mediátorovi určenému Centrom zo zoznamu mediátorov patrí odmena podľa osobitného predpisu, ktorým je Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 337/2011 Z. z. o odmene mediátora za výkon mediácie v súvislosti s poskytovaním právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi, na základe ktorej mediátorovi patrí odmena vo výške 20 eur, ak osoby zúčastnené na mediácii uzavrujú dohodu o začatí mediácie; 50 eur, ak sa osoby zúčastnia aspoň na troch stretnutiach s mediátorom s cieľom vyriešiť spor medzi nimi, alebo 100 eur, ak osoby uzavrujú dohodu, ktorá je výsledkom mediácie. V odmene sú zahrnuté aj odmeny za administratívne práce a iné práce vykonané v súvislosti s výkonom mediácie.

3.5. Zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)

Antidiskriminačný zákon upravuje uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania a ustanovuje prostriedky právnej ochrany, ak dôjde k porušeniu tejto zásady. Podľa § 9 zákona má každý podľa tohto zákona právo na rovnaké zaobchádzanie a ochranu pred diskrimináciou. Každý sa môže domáhať svojich práv na súde, ak sa domnieva, že je alebo bol dotknutý na svojich právach, právom chránených záujmoch alebo slobodách nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania. Môže sa najmä domáhať, aby ten, kto nedodržel zásadu rovnakého zaobchádzania, upustil od svojho konania, ak je to možné, napravil protiprávny stav alebo poskytol primerané zadosťučinenie. Ak by primerané zadosťučinenie nebolo dostačujúce, najmä ak nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania bola značným spôsobom znížená dôstojnosť, spoločenská vážnosť alebo spoločenské uplatnenie poškodenej osoby, môže sa tá domáhať aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Sumu náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej nemajetkovej ujmy a všetky okolnosti, za ktorých došlo k jej vzniku. Právo na náhradu škody alebo právo na inú náhradu podľa osobitných predpisov nie je týmto zákonom dotknuté. Podľa § 9 ods. 5 zákona, každý má právo na ochranu svojich práv aj mimosúdnou cestou prostredníctvom mediácie. V tomto ustanovení zákon priamo odkazuje na Zákon o mediácii. Mediácia vykonávaná v zmysle zákona č. 420/2004 Z.z. je v kontexte antidiskriminačného zákona posudzovaná ako cesta ochrany práv súvisiacich s uplatňovaním zásady rovnakého zaobchádzania.

4. Záver

Z vykonanej analýzy právnej úpravy mediácie v podmienkach Slovenskej republiky vyplýva, že mediácia ako prostriedok právnej ochrany porušených alebo ohrozených subjektívnych práv a oprávnených záujmov, ktorý vzhľadom k tomu, že sa zameriava na naplnenie záujmov a potrieb všetkých strán sporu, významne

posilňuje efektívnosť vymáhateľnosti ľudských práv a slobôd. Včasné zachytenie a komplexné riešenie sporov zároveň vytvára z mediácie efektívny prostriedok prevencie porušovania ľudských práv a slobôd.

Zároveň ako odborná metóda riešenia konfliktov, ktorá je realizovaná na základe zákonnej úpravy (napr. v zmysle zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele) alebo aj bez zákonného rámca (napr. školská mediácia, komunitná mediácia, interkultúrna mediácia) a to nezávislou, nestrannou a neutrálnou osobou ovládajúcou princípy mediácie, postupy v rámci vedenia mediačného procesu, mediačné techniky a zručnosti, je mediácia významným nástrojom prevencie vzniku právnych sporov.

S ohľadom na uvedené je potrebné vnímať mediáciu v čo najširších súvislostiach a zvoliť pri jej presadzovaní interdisciplinárny prístup s akcentom na jej uplatnenie v čo najširšej oblasti spoločenských vzťahov.

Zdroje :

Swanová B.-Baliová D.-Dolanská R. : Mediácia – praktický právny sprievodca, Wolters Kluwer 2016, ISBN: 978-80-8168-434-0

Zákon č. 420/2004 Z.z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 327/2005 Z.z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a zmene a doplnení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 8/2005 Z. z.

Vyhláška MSSR č. 337/2011 Z.z. o odmene mediátora za výkon mediácie v súvislosti s poskytovaním právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi

Zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)

Kontakt na autorku:

JUDr. Renáta Dolanská, Kováčska 69, 040 01 Košice
Slovenská republika

e-mail : partners@dolanska.sk

www.dolanska.sk

www.mediacnecentrum.com

www.edukacnecentrum.com

www.cmap.sk

Odborný profil:

JUDr. Renáta Dolanská je absolventkou Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Pôsobí ako advokátka zapísaná v zozname advokátov Slovenskej republiky vedenom Slovenskou advokátskou komorou a ako mediátorka zapísaná v zozname mediátorov vedenom Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej Republiky. Je zriaďovateľkou a riaditeľkou EDUKAČNÉHO CENTRA Mimosúdneho Riešenia Sporov a CENTRA Mediácie a Probácie a zároveň pôsobí ako predsedníčka mediačného centra ALTERNATÍVA Mediačné centrum mimosúdneho riešenia sporov. Je garantkou a lektorkou akreditovaných programov v oblasti mediácie a pôsobí aj ako vysokoškolský pedagóg na GTF Prešovská univerzita, študijný odbor: Probačná a mediačná práca. V súčasnosti je doktorandkou na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v odbore sociálna práca.

Bergner A.

Judge Trial court of Petach Tikva, Israel

THE RIGHT TO REMAIN SILENT – POLICE MISCONDUCT

"Power tends to corrupt, and absolute power corrupts absolutely".

(Lord Acton 1887)

This phrase written by Lord Acton at 1887 suggests and warns that when a person holds power over another person, there is a tendency that this powerful person will corrupt the use of this power.

At this short thesis I would like to write about the Right to Remain Silent of a suspect who is under arrest and subject to police powers and talk about a case involving a misconduct by the police.

Executing this right arise a conflict of interests: the police interest to investigate the crime and get a confession from the detainee and the detainee and